

הסוגיא הארבע עשרה: 'אכסא דקדושא' (מו ע"א)

[1] תנו רבנן: העושה סוכה לעצמו, אומר: ברוך שהחיינונו כו'. נכנס לישב בה, אומר: ברוך אשר קדשנו כו'.	א. רישא של ברייתא, הוהה לפיסקא מברייתא שהובאה בסוגיא הקודמת
[2] היתה עשויה ועומדת, אם יכול לחדש בה דבר – מברך; אם לאו, לכשיכנס לישב בה מברך שתיים.	ב. המשך הברייתא
[3] אמר רב אשי: חזינא ליה לרב כהנא דקאמר להו לכולהו אכסא דקדושא.	ג. מעשה רב

מסורת התלמוד

[1] העושה סוכה ... אשר קדשנו כו' – תוספתא ברכות ו ט-י (מהד' ליברמן, עמ' 36); ירושלמי ברכות ט ג, יד ע"א; סוכה א ב, נב ע"ב; ג ד, נג ע"ד; בבלי סוכה לעיל, מו ע"א (פרק ד, סוגיא יג, 'ברכה', [8]). [2] לחדש בה דבר – ירושלמי סוכה א ב, נב ע"ב. [3] לכולהו אכסא דקדושא – השוו בבלי סוכה להלן נו ע"א (פרק ה, סוגיא יט, 'סוכה ואחר כך זמן').

רש"י

מברך שתים לישב בסוכה וזמן.

תקציר

סוגיא זו פותחת בברייתא ולפיה מברכים "שהחיינו" על הסוכה עם בנייתה, ורק אם היא הייתה בנויה ועומדת מברכים "שהחיינו" בשעת הכניסה הראשונה לסוכה בחג, יחד עם ברכת "לישב בסוכה". לאחר מכן מובא מנהגו של רב כהנא שבירך "כולהו" על כוס הקידוש.

מן הניתוח עולה שנוסח הברייתא המובא כאן הוא הגהה של נוסח קדום יותר שלפיו מברכים בשעת עשיית הסוכה "אקב"ו לעשות סוכה", ולא "שהחיינו". הנוסח המקורי של הברייתא מופיע בירושלמי סוכה א ב, נב ע"ב, יחד עם הערה של רב. הבבלי הבין מדברי רב שהוא ביקש להחליף את הברכה "לעשות סוכה" בברכת "שהחיינו", והגיה את הברייתא בהתאם. אף מנהג רב כהנא יסודו בפרשנות לעמדה אמוראית המובאת בסוגיא ההיא שבירושלמי, ולפיה מברכים "שהחיינו" לאחר החשכה.

מהלך הסוגיא ותולדותיה

בסוגיא הקודמת הובאה ברייתא העוסקת בברכות הלולב והסוכה:

העושה לולב לעצמו, אומר: ברוך שהחיינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה. נטלו לצאת בו, אומר: ברוך אשר קדשנו במצותיו וצונו על נטילת לולב. ואף על פי שבירך עליו יום ראשון, חוזר ומברך כל שבעה.

העושה סוכה לעצמו, אומר: ברוך שהחיינו וקיימנו כו'. נכנס לישב בה, אומר: אשר קדשנו במצותיו וצונו לישב בסוכה. וכיון שבירך יום ראשון, שוב אינו מברך.¹

אגב המובאה מן הברייתא ההיא שם הובאה כאן סוגייתנו, ובראשה ברייתא שהרישא שלה זהה לרישא של הפיסקא מהברייתא ההיא שעניינה סוכה [1], אך המשכה [2] שונה. להלן השוואה בין שתי הברייתות:

הברייתא שבסוגייתנו

הפיסקא בענין סוכה
מהברייתא שבסוגיא הקודמת

תנו רבנן:

העושה סוכה לעצמו, אומר: ברוך שהחיינו
כו'. נכנס לישב בה, אומר: ברוך אשר
קדשנו כו'.

העושה סוכה לעצמו, אומר: ברוך שהחיינו
וקיימנו כו'. נכנס לישב בה, אומר: אשר
קדשנו במצותיו וצונו לישב בסוכה.

היתה עשויה ועומדת, אם יכול לחדש בה
דבר – מברך; אם לאו, לכשיכנס לישב בה
מברך שתיים.

וכיון שבירך יום ראשון, שוב אינו מברך.

לפי הסיפא של הברייתא המובאת בסוגיא שלנו, אם הסוכה "היתה עשויה ועומדת, אם יכול לחדש בה דבר – מברך; אם לאו, לכשיכנס לישב בה מברך שתיים" [2], כלומר, אם אדם אינו בונה סוכה חדשה לשם החג ואף אינו מחדש בה דבר, הוא אינו יכול לברך 'שהחיינו' על בנייתה. כיצד יעשה? יברך 'שהחיינו' בשעת ברכת המצווה, עם כניסתו הראשונה לסוכה בחג. רב אשי מעיד שכך נהג רב כהנא ובירך "לכולהו", את כל הברכות, דהיינו, 'לישב בסוכה' ו'שהחיינו', במסגרת הקידוש של לילי יום טוב הראשון של חג [3].

1 לעיל, מו ע"א, פרק ד, סוגיא יג, 'ברכה', פיסקא [8]. וראו שם, עיוני הפירוש לפיסקא ההיא.

הברייתא של ברכות המצווה

הברייתא שהובאה בסוגיא הקודמת היא חלק מברייתא ארוכה יותר המופיעה בנוסחים שונים בתוספתא ברכות ו ט-טו (מהד' ליברמן, עמ' 36-37) ובירושלמי ברכות ט ג, יד ע"א. הברייתא השלמה עוסקת, בנוסף לסוכה וללולב, גם בציצית, בתפילין, בשחיטה, בכיסוי הדם ובמילה. בתוספתא מצאנו גם פתיחה וסיום בעניין ברכות על המצוות בכלל, שאינם מופיעים בירושלמי. בבבלי, לעומת זאת, לא הובאה הברייתא במלואה. מלבד המובאה שבסוגיא הקודמת בעניין לולב וסוכה מובאים נוסח ברכת השחיטה בפסחים ז ע"ב ונוסח ברכת המילה בשבת קלז ע"ב, ככל הנראה מתוך ברייתא זו. להלן המקבילות לברייתא זו, הברייתא של ברכות המצווה (להלן: 'הבב"מ'), בתוספתא, בירושלמי ובבבלי:

מקבילות בבבלי	ירושלמי ברכות ט ג, יד ע"א	תוספתא ברכות ו ט-טו
<p>(סוכה מז ע"א, לעיל, סוגיא יג, [8])</p> <p>העושה סוכה לעצמו, אומר: ברוך שהחיינו וקיימנו כו'. נכנס לישב בה, אומר: אשר קדשנו במצותיו וצונו לישב בסוכה. וכיון שבירך יום ראשון, שוב אינו מברך. (שם)</p>	<p>העושה סוכה לעצמו, אומר: ברוך אשר קידשנו במצותיו וציונו לעשו' סוכה. לאחר: לעשות לו סוכה לשמו. נכנס לישב בה, אומר: ברוך אשר קידשנו במצותיו וציונו לישב בסוכה. משהוא מברך עליה לילי יום טוב הראשון אינו צריך לברך עליה עוד מעתה.</p>	<p>[ט] העושה כל המצות מברך עליהן.</p>
<p>העושה לולב לעצמו, אומר: ברוך שהחיינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה. נטלו לצאת בו, אומר: ברוך אשר קדשנו במצותיו וצונו על נטילת לולב. ואף על פי שבירך עליו יום ראשון, חוזר ומברך כל שבעה.</p>	<p>העושה לולב לעצמו, אומר: ברוך אשר קידשנו במצותיו וציונו לעשות לולב. לאחר: לעשות לולב לשמו. כשהוא נוטלו, אומר: על נטילת לולב ואשר החיינו, ומברך בכל שעה ושעה שהוא נוטלו.</p>	<p>[ז] העושה לולב לעצמו, אומר: ברוך שהחיינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה. כשהוא נוטלו, אומר: ברוך אשר קדשנו במצותיו וצונו על נטילת לולב. וצריך לברך עליו כל שבעה.</p>
<p>העושה מזוזה לעצמו, אומר: לעשות מזוזה. לאחר: לעשות מזוזה לשמו. כשהוא קובעה, אומר: ברוך אקב"ו על מצות מזוזה.</p>	<p>העושה מזוזה לעצמו, אומר: לעשות מזוזה. לאחר: לעשות מזוזה לשמו. כשהוא קובעה, אומר: ברוך אקב"ו על מצות מזוזה.</p>	<p>העושה ציצית לעצמו, אומר: ברוך שהחיינו. כשהוא מתעטף, אומר: ברוך אשר קדש' במצ' וצו' להתעטף בציצית. וצריך לברך עליהן בכל יום.</p>
<p>העושה תפילין לעצמו, כו'. לאחר, כו'. כשהוא לובש, אומר: על מצות תפילין. העושה ציצית לעצמו, כו'. לאחר, כו'. נתעטף, כו'.</p>	<p>העושה תפילין לעצמו, אומר: ברוך שהחיינו. כשהוא מניחן: ברוך אשר קד' במצ' וצו' להניח תפילין. מאימתי מניחן? בשחרית. לא הניחן בשחרית – מניחן כל היום כולו.</p>	<p>העושה תפילין לעצמו, אומר: ברוך שהחיינו. כשהוא מניחן: ברוך אשר קד' במצ' וצו' להניח תפילין. מאימתי מניחן? בשחרית. לא הניחן בשחרית – מניחן כל היום כולו.</p>
<p>התורם והמעשר, אומר: ברוך אקב"ו להפריש תרומה ומעשר. לאחר: להפריש תרומה ומעשר לשמו.</p>	<p>התורם והמעשר, אומר: ברוך אקב"ו להפריש תרומה ומעשר. לאחר: להפריש תרומה ומעשר לשמו.</p>	<p>התורם והמעשר, אומר: ברוך אקב"ו להפריש תרומה ומעשר לשמו.</p>

(פסחים ז ע"ב)

[יא] השוחט צריך ברכה לעצמו, או' ברוך על השחיטה. המכסה את הדם צריך ברכה לעצמו, אומ': ברוך על כיסוי הדם בעפר.

[יב] המזהל צריך ברכה לעצמו, או': ברוך על המילה. אבי הבן צריך ברכה לעצמו, או': ברוך א' להכניסו בבריתו של אברהם אבינו. העומדין מה הן אומ'? כשם שהכניסו לברית כן תכניסו לתורה ולחופה ולמעשים טובים.

[יג] המברך מהו או'? אשר קדש ידיד מבטן וחוק בשארו שם (וח') וצאצאיו חתם באות ברית קדש. על כן, בשכר זאת, אל חי חלקנו צורנו צוה להציל ידידות שארנו משחת, ברוך כורת הברית.

[יד] היה הולך להפריש תרומה ומעשרות, או': ברוך שהגיענו לזמן הזה. כשהוא מפרישן, או': ברוך אש' קד' במצ' וצו' להפריש תרומה ומעשרות. מאימתי מברך עליהן? בשעה שמפרישן.

[טו] עשרה שהיו עושין עשר מצות – כל אחד ואחד מברך לעצמו. היו עושין כולן מצוה אחת – אחד מברך לכולן. יחיד שהיה עושה עשר מצות – מברך על כל אחת ואחת. היה עושה מצוה אחת כל היום – אין מברך אלא אחת. היה מפסיק ועושה מפסיק ועושה – מברך על כל אחת ואחת.

מיתבי: ברוך אשר קדשנו במצותיו וצונו על השחיטה.

(שבת קלו ע"ב)

תנו רבנן, המל אומר: אשר קדשנו במצותיו וצונו על המילה. אבי הבן אומר: אשר קדשנו במצותיו וצונו להכניסו בבריתו של אברהם אבינו. העומדים אומרים: כשם שנכנס לברית כך יכנס לתורה, לחופה ולמעשים טובים. והמברך אומר: אשר קדש ידיד מבטן, חוק בשארו שם וצאצאיו חתם באות ברית קדש. על כן, בשכר זאת, אל חי חלקנו צוה להציל ידידות שארנו משחת למען בריתו אשר שם בבשרנו, ברוך אתה ה' כורת הברית.

השוחט צריך לומר: בא"י אמ"ה אקב"ו על השחיטה. המכסה, אומר: על כיסוי הדם.

המל צריך לומר: ברוך אקב"ו על המילה. אבי הבן אומר: ברוך אקב"ו להכניסו בבריתו של אברהם אבינו. העומדים שם צריכין לומר: כשם שהכנסתו לברית כן תכנסיהו לתורה ולחופה. המברך צריך לומר: ברוך אשר קידש ידיד מבטן וחוק בשאירו שם וצאצאיו חתם באות ברית קודש. על כן, בשכר זאת, אל חי חלקנו צורנו צוה להציל ידידות שארנו משחת, בא"י כורת הברית.

הבדל גדול יש בין הבב"מ כפי שהיא מופיעה בירושלמי לבין הברייתא כפי שהיא מופיעה בתוספתא ובמובאות שבבבלי. בעוד שלפי הירושלמי מברכים ברכות מצוה הן בשעת עשיית חפצי המצווה הן בשעת קיומה, בבבלי הומרה ברכת המצווה בשעת עשיית חפצי המצווה בברכת שהחיינו. הבדל זה יהיה חשוב לנו בהמשך הדיון.

ברייתות הנלוות לבב"מ

מלבד המקבילות בתוספתא ובירושלמי והמובאות הישירות בבבלי מן הבב"מ מצאנו בבבלי שלוש ברייתות המצטיירות כהערות או כתוספות או כמקורות לברייתא זו, והן הובאו בשלוש סוגיות רצופות בפרק שלנו:

1. בסוגיא הקודמת, מלבד המובאה הישירה מן הבב"מ בעניין סוכה ולולב מצאנו גם ברייתא אשר בה מחלוקת רבי וחכמים בעניין תפילין (סוכה מו ע"א, לעיל, פרק ד, סוגיא יג, 'ברכה', [11]):

דתניא: תפילין, כל זמן שמניחן מברך עליהן, דברי רבי. וחכמים אומרים: אינו מברך אלא שחרית בלבד.

שיטת רבי מזכירה את לשון הבב"מ: "כשהוא מניחן: ברוך אשר קד' במצ' וצו' להניח תפילין. מאימתי מניחן? בשחרית. לא הניחן בשחרית – מניחן כל היום כולו" (תוספתא ברכות ו י), ולעיל פירשנו שרבי לא התכוון להצריך ברכה על כל הנחה והנחה, אלא בהנחת התפילין הראשונה ביום, ואפילו אם אינה בשחרית, וכפי ששנויה בבב"מ בנוסח שהשתמר בתוספתא.² החידוש שבברייתא הוא אפוא בהבאת שיטת החכמים, החולקים על רבי וסבורים שאינו מברך אלא שחרית בלבד.

2. בראש סוגייתנו מובאת כאמור ברייתא אשר בה הערה על הבב"מ, המסבירה כיצד נוהגים בנוגע להלכה שבברייתא ההיא בעניין סוכה שהיתה עשויה ועומדת:

תנו רבנן: העושה סוכה לעצמו, אומר: ברוך שהחיינו כו'. נכנס לישב בה, אומר: ברוך אשר קדשנו כו'. היתה עשויה ועומדת, אם יכול לחדש בה דבר – מברך; אם לאו, לכשיכנס לישב בה מברך שתיים.

3. בראש הסוגיא הבאה מובאת ברייתא אשר בה גירסא מורחבת של הבב"מ האחרונה בבב"מ כפי שהיא מופיעה בתוספתא (תוספתא ברכות ו טו), בעניין הברכה על מצוות הרבה הנעשות בבת אחת (להלן, סוכה מו ע"א, פרק ד, סוגיא טו, 'מצוות הרבה', [1]):

תנו רבנן: היו לפניו מצות הרבה, אומר: ברוך אשר קדשנו במצותיו וצונו על המצות. רבי יהודה אומר: מברך על כל אחת ואחת בפני עצמה.

שיטת רבי יהודה היא המובאת בבב"מ (תוספתא ברכות ו טו), והחידוש בברייתא המובאת בסוגיא הבאה הוא בהצעת שיטת התנא קמא.

יחס הברייתא שלנו לבב"מ

בברייתות המובאות בפיסקא [11] שבסוגיא הקודמת ובפיסקא [1] שסוגיא הבאה ניתוספו אפוא דעות של תנאים שאין כיוצא בהן בבב"מ. בבב"מ נשתמרה רק דעתו של רבי בעניין הברכה על הנחת תפילין ולא דעת החכמים, ורק דעתו של רבי יהודה בעניין הברכה על מצוות הרבה ולא דעת התנא קמא. אין זה מפתיע שמצאנו מקבילות תנאיות שבחלקן מחלוקת ובחלקן דעה אחת. כך צפוי בספרות התנאית כשהתנא של מקור מסוים ביטא את דעתו שלו ולא את מכלול הדעות בנושא, או השמיט דעה ממקור שהיה לפניו שאיננה אליבא דהלכתא לדעתו.

לעומת זאת, בברייתא שבראש הסוגיא שלנו מובאת הלכה שאין כיוצא בה בבב"מ, אף שאין בה מחלוקת מפורשת: "היתה עשויה ועומדת, אם יכול לחדש בה דבר – מברך; אם לאו, לכשיכנס לישב בה מברך שתיים". דברי הברייתא הם בהתאם לפשוטה של שיטת בית הלל במשנה סוכה א א: "סוכה ישנה – בית שמאי פוסלין, בית הלל מכשירין". בית הלל מכשירין, ולכן אין צריך לחדש בה דבר, אבל אם חידש יכול לברך שהחיינו על בניית הסוכה בשעת החידוש, גם אם אינו בונה סוכה חדשה מן היסוד.

2 כך פירשנו את הברייתא כפשוטה. ראו לעיל בדיון בסוגיא הקודמת, 'ברכה', עיוני הפירוש לפיסקאות [11-16]. אך בסוגיא שם הבינו שרבי הצריך ברכה על כל הנחה והנחה, אפילו כמה פעמים ביום, ואילו לשיטת החכמים מברכים על הנחת תפילין פעם אחת ביום, ולפי זה יוצא שהבב"מ סתמה כשיטת החכמים דוקא.

אולם לפי ברייתא המובאת בירושלמי סוכה א ב, נב ע"ב, "צריך לחדש בה דבר" אף לבית הלל המכשירים סוכה ישנה. ברייתא זו מובאת בירושלמי שם בצמוד למובאה מן הבב"מ, לאמור: הברכה על בניית הסוכה היא לדברי הכול, שכן אף לבית הלל צריך לחדש בה דבר. וזה לשון הירושלמי:

סוכה הישנה – בית שמאי פוסלין ובית הלל מכשירין.

תני: צריך לחדש בה דבר. חברייא אמרי: טפח. רבי יוסה אומר: כל שהוא. מאן דאמר: כל שהוא, ובלבד על פני כולה.

אף במצה כן. מצה הישנה תפלוגתא דבית שמאי ודבית הלל? אמר רבי יוסה: דברי הכל היא. מכיון שלא עשאה לשם פסח, דבר בריא שלא דיקדק בה.

סוכת הרועים, סוכת היוצרי' – כשירה. סוכת הכותים, עשויה כהילכתה – כשירה; שלא כהילכתה – פסולה.

העושה סוכה לעצמו, מהו אומר? ברוך אקב"ו לעשות סוכה. לאחר: לעשות סוכה לשמו. נכנס לישב בה, אומר: ברוך אקב"ו לישב בסוכה. משהוא מברך עליה בלילי יום טוב הראשון אינו צריך לברך עליה עוד מעתה.

אפשר שהסיפא של הברייתא שלנו, שלפיה ייתכן מצב שבו אדם אינו מחדש דבר בסוכה ישנה, ואז הוא מברך בשעת הכניסה לישב בה, הושמטה מן הבב"מ משום שאיננה אליבא דהלכתא לפי התנא של הברייתא, שסבר כמו הברייתא שביירושלמי, שאף לבית הלל צריך לחדש דבר בסוכה. אם כן, השמטה זו כמוה כהשמטת עמדת החכמים בשתי הברייתות האחרות, זו בעניין תפילין שהובאה בפיסקא [11] של הסוגיא הקודמת וזו בעניין מצוות הרבה שהובאה בראש הסוגיא הבאה. כל החומר הזה הושמט מן הבב"מ משום שאינו אליבא דהלכתא לפי התנא של אותה ברייתא. ונראה שחומרי הגלם שהושמטו מן הבב"מ הגיעו לידי בעל הגמרא שלנו בקובץ, והוא ניצל את מחלוקת רבי וחכמים בסוגיא הקודמת כדי להסביר את ההכרעה הבבליית לטובת ברכה על הישיבה בסוכה כל שבעה, בניגוד לבב"מ. משתי הברייתות האחרות שבקובץ הוא יצר את הסוגיא שלנו, 'אכסא דקידושא', ואת הסוגיא הבאה, 'מצוות הרבה', שאותן הצמיד לסוגיא העיקרית בעניין 'ברכה' – הסוגיא הקודמת.³

הקשיים בסוגיא

לברייתא המובאת בראש הסוגיא שלנו הצמיד בעל הגמרא את דברי רב אשי בנוגע למנהג רב כהנא, שלפיהם רב כהנא בירך "לכולהו אכסא דקידושא". הברייתא ודברי רב אשי אלו מעוררים כמה שאלות:

1. הן הברייתא הן רב אשי מתעלמים מברכת שהחיינו שאומרים ממילא עם הכניסה הראשונה לסוכה, לפי מנהגנו בשעת הקידוש, לכבוד חג הסוכות.⁴ האם נחשבת ברכת שהחיינו על עשיית הסוכה תחליף לברכת זמן על היום טוב עצמו? ואם לא, כיצד מצפה הברייתא שינהג בעל הסוכה הישנה: האם עליו לברך שהחיינו פעמיים עם הכניסה לסוכה, פעם לכבוד החג ופעם לכבוד הסוכה?

2. לפי גירסת הדפוסים ורוב רובם של עדי הנוסח במימרת רב אשי [3], רב כהנא "קאמר להו לכולהו אכסא דקידושא". אולם בברייתא הוזכרו לכל היותר שתי ברכות שמברכים עם הכניסה לסוכה: ברכת 'לישב בסוכה' וברכת 'שהחיינו'. בכגון זה צריך היה לומר

3 הסוגיא ההיא מוקמה במקור – לפי התאוריה שהעלינו לעיל – לאחר הלשון הראשון בפרק ד, סוגיא יז, 'שמיני ספק שביעי, מו ע"ב – מז ע"א, וכבר בשלב הזה מוקמה הסוגיא שלנו מיד לאחריה. ראו לעיל בדיון בפרק ד, סוגיא יג, 'ברכה', מדור 'מהלך הסוגיא ותולדותיה': מיקום הסוגיא בפרק ולשונה הסתום של המחלוקת הראשונה.

4 יסודה של ברכת שהחיינו בליל החג הוא לפי ירושלמי פסחים י ה, לז ע"ד, בברייתא, אולם לפי בבבלי עירובין מ ע"ב, ברייתא זו היא מימרא של רב ושמואל. על כל פנים, עד לימי רב כבר נהגו לברך 'זמן' בליל החג, כפי שמתברר ממקורות אלו וכן ממימרות רב בירושלמי סוכה א ב, נב ע"ב (ראו מובאה להלן בסמוך) ובבבלי סוכה נה ע"ב (ראו מובאה להלן, במדור 'מהלך הסוגיא ותולדותיה': מנהג רב כהנא).

"לתרוייהו", ולא "לכולהו". כתבי היד התימניים גורסים "דמסדר להי אכסא", שמסדר אותן על הכוס, במקום "דקאמר להו לכולהו אכסא דקידושא", שאומר את כולן על כוס הקידוש. אפשר שגירסת רוב העדים היא הרחבה של הגירסא הזאת,⁵ אבל גם כך קשה להבין מדוע היא הורחבה ל"כולהו" ולא "לתרוייהו", ויותר נראה שגירסת כתבי היד התימניים היא ניסיון להתמודד עם הקושי שציינו, שבברייתא הוזכרו בסך הכול שתי ברכות.

3. באיזו סוכה ישב רב כהנא? אם בסוכה ישנה, האם בירך שהחיינו פעמיים בשעת הקידוש: פעם על הסוכה ופעם על היום טוב (ואם כן, אולי יש בכך פתרון לשאלתנו הקודמת בעניין הגירסא "כולהו"), או שמא בירך פעם אחת, על היום ועל הסוכה כאחד? ואם לא ישב בסוכה ישנה, כפי שהבינו הראשונים,⁶ אזי ממה נפשך: אם בירך 'לישב בסוכה' ו'שהחיינו' פעם אחת, מניין לרב אשי ש'שהחיינו' זו היא ברכת הזמן על הסוכה? שמא בירך שהחיינו בשעת עשיית הסוכה ושוב על הכוס לכבוד החג! ואם בירך שהחיינו פעמיים על הכוס אף על פי שסוכתו היתה חדשה, כיצד הרשה לעצמו לחלוק על הברייתא, שלפיה בסוכה חדשה מברכים שהחיינו על הסוכה בשעת בנייתה?

יחס סוגייתנו לירושלמי סוכה א ב, נב ע"ב

כאמור, במובאות שבירושלמי מן הבב"מ, הן במובאה הארוכה שבירושלמי ברכות ט ג, יד ע"א הן במובאה הקצרה של פסקת סוכה לבדה בירושלמי סוכה א ב, נב ע"ב, מצאנו במקום ברכת שהחיינו בשעת עשיית חפצי המצווה ברכות מצווה מיוחדות כגון 'אקב"ו לעשות סוכה' כשבונה סוכה לעצמו, ו'אקב"ו לעשות סוכה לשמו', דהיינו לשם פלוני, כשבונה סוכה לאחר. ולא עוד אלא שבירושלמי, האמורא רב הוא המוסיף ברכת שהחיינו בשעת עשיית חפץ המצווה, ואמוראי ארץ ישראל: רבי הושעיה, רבי אילא, רבי זבידה ואחרים קובעים גם שיש לברך שהחיינו משחשכה:

העושה סוכה לעצמו, מהו אומר? ברוך אקב"ו לעשות סוכה. לאחר: לעשות סוכה לשמו. נכנס לישב בה, אומר: ברוך אקב"ו לישב בסוכה. משהוא מברך עליה בלילי יום טוב הראשון אינו צריך לברך עליה עוד מעתה.

חנין בר בא בשם רב: זמן.

מכיון שחשיכה, מהו שיהא צריך להזכיר זמן? רב הושעיה אמר: צריך להזכיר זמן. רבי אילא אמר: צריך להזכיר זמן. רבי זבידה אמר: צריך להזכיר זמן. רבי חיייה בר אדא עביד לה שמועה, רבי זעורה רבי יצחק בר נחמן בשם רבי הושעיה רבי יודה בר פזי בשם רבי חמה אבוי דרבי אושעיה: מכיון שחשיכה צריך להזכיר זמן.

מימרת חנין בר בא בשם רב: "וזמן", אינה ברורה כל צורכה. היא מוסבת על ברייתא שהזכירה שתי ברכות מצווה: אחת על עשיית הסוכה ואחת על הישיבה בה בלילה הראשון של סוכות. על מה מוסבת מימרת רב בת המילה האחת: "וזמן"? מן ההמשך, משאלת הגמרא "מכיון שחשיכה מהו שיהא צריך להזכיר זמן?" ומתשובת אמוראי ארץ ישראל "מכיון שחשיכה צריך להזכיר זמן", ברור שהירושלמי עצמו פירש שדברי חנין בר בא בשם רב מוסבים על הרישא של הברייתא: רב דרש לברך שהחיינו בשעת עשיית הסוכה בנוסף על הברכה 'לעשות סוכה'.⁷ על כך שואל הירושלמי, האם גם משחשכה צריך להזכיר זמן? ומשיב שאמוראי ארץ ישראל רבים סברו שאכן צריך להזכיר זמן גם משחשכה. פני משה וקרנן העדה מבינים שכוונת השאלה היא אם

5 והשוו גירסת כ"י מינכן 140: "דמסדר להי כולהי אכסא דקידושא".

6 ראו תוספות סוכה מו ע"א, ד"ה נכנס. בעלי התוספות שם לומדים ממנהג רב כהנא שמי שמברך שהחיינו בשעת בניית הסוכה אינו מברך שוב בליל החג. אמנם יש חולקים על כך; ראו חידושי הריטב"א שם, ד"ה אמר רב אשי. אולם גם מדבריו עולה שרב כהנא בירך שהחיינו פעם אחת בלבד, בליל החג, אף שסוכתו לא היתה ישנה.

7 ראו פני משה על אתר, ד"ה והכי גריס לה בשם חנן בר בא בשם רב ("בשעת עשייתה"); קרבן העדה על אתר, ד"ה וזמן ("בשעת עשייתה").

ברכת שהחיינו בשעת עשיית הסוכה היא תחליף לברכת שהחיינו על היום טוב עצמו, או שמא צריך לחזור ולברך שהחיינו משחשכה, ואמוראי ארץ ישראל השיבו שרב אכן דרש לברך שהחיינו בשעת עשיית הסוכה, אבל אין בברכה זו משום תחליף לברכת שהחיינו משום יום טוב הנאמרת משחשכה.⁸ אפשרות אחרת היא שהשאלה מתייחסת למי ששכח לברך שהחיינו בשעת בניית הסוכה: האם בכגון זה עליו לברך שהחיינו על בניית הסוכה משחשכה? ועל כך השיבו אמוראי ארץ ישראל שאכן, ניתן ואף חייבים לברך ברכה זו אף משחשכה.

ברם אין הכרח שהשמועה המובאת מפי אמוראי ארץ ישראל התייחסה במקורה למימרא של חנין בר בא בשם רב, ואדרבה, קשה להאמין שאמוראים אלו, שחלקם הם בני דורו של רב, ואחד מהם – רבי חמא אבי רבי אושעיא – הוא אפילו בן הדור שלפני רב, התייחסו למימרא שהובאה על ידי חנין בר בא, חתנו של רב, בשמו. אפשר אפוא שמימרת חנין בר בא הבבלי בשם רב מקבילה למימרת אמוראי ארץ ישראל בני דורו, וששתיהן מתייחסות לברכת הזמן משחשכה. דברי רב מוסבים על ההלכה השנייה שבברייתא: "נכנס לישב בה, אומר: ברוך אקב"ו לישב בסוכה". על כך אומר חנין בר בא בשם רב: "וזמן".

כך מוכח ממה שניתן לזהות כמובאה נוספת של מימרא זו של חנין בר בא בשם רב בירושלמי ברכות ח א, יב ע"א:

יום טוב שחל להיות במוצאי שבת, רבי יוחנן אמר: יקנ"ה – יין, קידוש, נר, הבדלה. חנין בר בא אמר בשם רב: יין, קידוש, נר, הבדלה, סוכה וזמן.

נראה שמימרא זו היא המימרא של חנין בר בא בשם רב שבירושלמי סוכה, כשהיא מוסבת על ברכת 'לישב בסוכה' שבסיפא של הברייתא ובונה על יקנ"ה שבדברי רבי יוחנן. וכך אכן הבינו בבבלי סוכה נו ע"א: "איתמר, רב אמר: סוכה ואחר כך זמן. רבה בר בר חנה אמר: זמן ואחר כך סוכה". דברי רב במחלוקת זו מצטיירים כסיכום מימרתו 'וזמן' כשהיא צמודה לברייתא שעליה היא מוסבת, שלפיה צריך לברך על הישיבה בסוכה.

ברם מלבד הפרשנות לדברי רב: "וזמן", הבאה לידי ביטוי בסוגיית הירושלמי סוכה, ומלבד הפרשנות הבאה לידי ביטוי בירושלמי ברכות א ח, יב ע"א ובבבלי סוכה נו ע"א, מצאנו גם ואריאציה אחרת על מימרת רב זו, הבאה לידי ביטוי בדברי רב נחמן לרב אדא בר אהבה בבבלי מנחות מב ע"א-ע"ב:

רב נחמן אשכחיה לרב אדא בר אהבה רמי חוטי וקא מברך לעשות ציצית. א"ל: מאי ציצי שמענא? הכי אמר רב: ציצית אין צריכה ברכה ... אלא לאו היינו טעמא: כל מצוה דעשייתה גמר מצוה, כגון מילה, אע"ג דכשירה בעובד כוכבים, בישראל צריך לברך. וכל מצוה דעשייתה לאו גמר מצוה, כגון תפילין, אע"ג דפסולות בעובד כוכבים, בישראל אינו צריך לברך.

הדברים המיוחסים לרב על ידי רב נחמן בסיפור זה: "ציצית אין צריכה ברכה", אינם מימרא ואינם מוצגים כמימרא, אלא כדברים שאמר רב נחמן לרב אדא בר אהבה בשם רב. הרעיון הגלום בדברים אלו, שעשיית ציצית אינה צריכה ברכה, מסתבר רק על רקע ההנחה שלפני ימי רב בירכו 'לעשות ציצית' בשעת עשיית הציצית. ורב הוא זה שהמיר, לפי רב נחמן, את ברכת המצווה על עשיית אביזרי מצווה כשאינן בעשייתם גמר מצווה, בברכת שהחיינו. ולפי זה נראה שרב נחמן גרס במימרת חנין בר בא בשם רב: "וזמן", במקום: "וזמן", והסב את הדברים על הרישא של הברייתא, כדלהלן:

העושה סוכה לעצמו, מהו אומר? ברוך אקב"ו לעשות סוכה. לאחר: לעשות סוכה לשמו.

חנין בר בא בשם רב: זמן.

8 פני משה על אתר, ד"ה עבד לה שמועה ("מ"מ מכיון שחשיכה צריך להזכיר זמן על הכוס משום יו"ט"): קרבן העדה על אתר, ד"ה מכיון שחשיכה ("מיבעיא ליה אם בירך זמן בשעת עשייה אם צריך לחזור ולברך זמן מבערב").

ואף בבב"מ כפי שהיא מופיעה בבבלי מצאנו כאמור את ברכת שהחיינו במקום הברכה 'לעשות סוכה' שבברייתא שבירושלמי. ונראה שיש בכך עדכון של הברייתא על פי מימרת רב, 'זמן', ושיטת רב כפי שנמסרה על ידי רב נחמן לרב אדא בר אהבה: אין מברכים על עשיית אביזרי מצווה כשאין בעשייה זו משום גמר מצווה, וכל שנותר הוא לברך שהחיינו. ברבות הימים חדרה גירסא בבבלי זו גם לתוספתא ברכות ו ט-טו.

על רקע פרשנות זו של הרישא של הברייתא שלנו [1] וגירסת הבבלי לבב"מ, שלפיה מדובר בהגהה של הבב"מ על פי מימרת חנין בר בא בשם רב שבירושלמי סוכה א ב, נב ע"ב, "זמן", כפי שגרסו והבינו אמוראים בבבלים כגון רב נחמן, ניתן להבין גם את הסיפא של הברייתא שלנו [2]. כשם שהרישא של הברייתא [1] היא סיכום של שיטת רב המובאת בירושלמי בעניין ברכות על עשיית המצווה ("זמן") כפי שהיא הובנה בבבל, כך הסיפא [2] היא סיכום של המימרא המופיעה לאחר מימרת רב בירושלמי, מימרת רבי הושעיה ואמוראי ארץ ישראל האחרים. ולפי פרשנות זו, אמוראים אלו התייחסו דווקא למי שלא בירך שהחיינו בשעת עשיית הסוכה, אם משום ששכח אם משום שלא חידש בה דבר, ואמרו שגם משחשכה יש לברך 'זמן' על הסוכה. וכך נאמר בסיפא של הברייתא שלנו: "היתה עשויה ועומדת, אם יכול לחדש בה דבר – מברך; אם לאו, לכשיכנס לישוב בה מברך שתיים".

נמצא שהברייתא שלנו [1-2] היא סיכום של הבבא מן הבב"מ כפי שהובאה בירושלמי יחד עם המימרות שהובאו שם בצמוד לברייתא ההיא, כדלהלן:

הברייתא שבראש סוגייתנו	ירושלמי סוכה א ב, נב ע"ב
תנו רבנן: העושה סוכה לעצמו, אומר: ברוך שהחיינו כו'. נכנס לישוב בה, אומר: ברוך אשר קדשנו כו'.	עם דברי חנין בר בא בשם רב בנוסח "זמן"
היתה עשויה ועומדת, אם יכול לחדש בה דבר – מברך; אם לאו, לכשיכנס לישוב בה מברך שתיים.	העושה סוכה לעצמו, מהו אומר? ברוך אקב"ו לעשות סוכה. לאחר: לעשות סוכה לשמו. נכנס לישוב בה, אומר: ברוך אקב"ו לישוב בסוכה. משהוא מברך עליה בלילי יום טוב הראשון אינו צריך לברך עליה עוד מעתה. חנין בר בא בשם רב: זמן. מכיון שחשיכה, מהו שיהא צריך להזכיר זמן? רב הושעיה אמר: צריך להזכיר זמן. רבי אילא אמר: צריך להזכיר זמן. רבי זבידה אמר: צריך להזכיר זמן. רבי חייה בר אדא עביד לה שמועה, רבי זעורה רבי יצחק בר נחמן בשם רבי הושעיה רבי יודה בר פזי בשם רבי חמה אבוי דרבי אושעיה: מכיון שחשיכה, צריך להזכיר זמן.

רב ורבי חמה אבי רבי אושעיה הם למעשה 'תנאים ופליגי', ולכן הרגישו גרסני הברייתא בבבל שמוצדק לעדכן את הברייתא לפי שיטותיהם כפי שנתפרשו בבבל. רב מציע ברכת שהחיינו במקום הברכה 'לעשות סוכה' כברכה הנאמרת עם בניית הסוכה קודם החג. רבי חמה אבי רבי אושעיה אמר שאף משחשכה יש להזכיר זמן אם טרם עשה זאת לפני כן, ובבבל פירשו שהכוונה היא למי שלא חידש דבר בסוכתו.

ונראה שלפי הבבלי, רב סבר לא רק שמברכים שהחיינו במקום הברכה 'לעשות סוכה', אלא שברכת שהחיינו זו היא גם תחליף ל'שהחיינו' הנאמרת בליל החג, וכשדרשו רבי חמה אבי רבי הושעיה ואמוראי ארץ ישראל האחרים לברך שהחיינו "משחשיכה", הם התכוונו רק למי ששכח או לא חידש דבר בסוכתו הישנה. ונראה שהבבלי סבור שרב דרש לברך ברכת זמן על עשיית אביזרי המצווה משום שזהו המעשה הראשון בעונת החג, וברכת 'שהחיינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה' מתייחסת לאו דווקא לכניסת יום טוב עצמו אלא לנקודה הראשונה שבה ניתן לומר שחוגגים את החג, בין אם מדובר בליל יום ראשון של חג בין אם מדובר בשעת עשיית הסוכה.⁹

9 וכך פירשו התוספות סוכה מו ע"ב, ד"ה נכנס לישוב בה, וכך פסקו הלכה למעשה. וראו לעיל, הערה 6.

אם כן הדבר, נראה שיש להבין בדרך דומה את ברכת שהחיינו על הלולב, כפי שבא לידי ביטוי בבבא אחרת של הברייתא המובאת בסוגיא הקודמת ובתוספתא ברכות ו י. כמו ברכת שהחיינו על סוכה, המשמשת תחליף אליבא דרב לברכת המצווה על עשיית הסוכה, כך משמשת ברכת שהחיינו על הלולב תחליף אליבא דרב לברכה המקורית על עשיית הלולב שבירושלמי. וזה לשון הברייתא בתוספתא, בירושלמי ובבבלי:

מקבילות בבבלי	מקבילות בירושלמי	תוספתא ברכות ו ט-י
(סוכה מו ע"א, לעיל, סוגיא יג, [8])	(ירושלמי ברכות ט ג, יד ע"א; סוכה א ב, נב ע"ב)	
העושה סוכה לעצמו, אומר: ברוך שהחיינו וקיימנו כו'. נכנס לישב בה, אומר: אשר קדשנו במצותיו וצונו לישב בסוכה. וכיון שבירך יום ראשון, שוב אינו מברך.	העושה סוכה לעצמו, אומר: ברוך אשר קידשנו במצותיו וציונו לעשו' סוכה. לאחר: לעשות לו סוכה לשמו. נכנס לישב בה, אומר: ברוך אשר קידשנו במצותיו וציונו לישב בסוכה. משהוא מברך עליה לילי יום טוב הראשון אינו צריך לברך עליה עוד מעתה.	[ט] העושה כל המצות מברך עליהן. העושה סוכה לעצמו, או: ברוך שהגיענו לזמן הזה. נכנס לישב בה, או: ברוך אשר קדשנו במצותיו וצונו לישב בסוכה. משברך עליה יום ראשון שוב אינו צריך לברך.
(שם)	(ירושלמי ברכות, שם)	
העושה לולב לעצמו, אומר: ברוך שהחיינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה. נטלו לצאת בו, אומר: ברוך אשר קדשנו במצותיו וצונו על נטילת לולב. ואף על פי שבירך עליו יום ראשון, חוזר ומברך כל שבעה.	העושה לולב לעצמו, אומר: ברוך אשר קידשנו במצותיו וציונו לעשות לולב. לאחר: לעשות לולב לשמו. כשהוא נוטלו, אומר: על נטילת לולב ואשר החיינו, ומברך בכל שעה ושעה שהוא נוטלו.	[י] העושה לולב לעצמו, או: ברוך שהחיינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה. כשהוא נוטלו, או: ברוך אשר קדשנו במצותיו וצונו על נטילת לולב. וצריך לברך עליו כל שבעה.

בבבלי הבינו שרב אמר "זמן" לא רק בנוגע לעשיית הסוכה, כשהכוונה היא לתחליף לברכת 'לעשות סוכה', אלא גם בנוגע ללולב, כש"זמן" הוא תחליף לברכת 'לעשות לולב' הנאמרת ערב החג. ברם אם לשיטת רב כפי שהובנה בבבלי אין צורך לחזור ולברך שהחיינו משחשכה, כפי שפירשנו, משום שמברכים שהחיינו רק בהזדמנות הראשונה לשמוח בשמחת החג, בין אם מדובר בשעת בניית הסוכה בין מדובר בליל יום ראשון של חג, מה פשר ברכת שהחיינו על עשיית הסוכה וגם על עשיית הלולב? אלא נראה פשוט שהבבלי, ובעקבותיו התוספתא, גרסו ברכות שהחיינו גם על עשיית הסוכה וגם על עשיית הלולב משום שרב לא ידע מה מהן תבוא קודם, ומברכים שהחיינו רק בהזדמנות הראשונה מן השתיים. ולפי זה נראה שהסיפא של הברייתא שלנו, שלפיה מברכים שהחיינו בליל החג אם לא חידש דבר בסוכתו, היא לאו דווקא, שכן אם בירך שהחיינו קודם החג בשעת עשיית לולבו, גם אז כבר יצא ידי חובת שהחיינו של יום טוב זה, וברכת שהחיינו זו מתייחסת ליום טוב בכלל, כולל לולב, סוכה ויום טוב עצמו.

מנהג רב כהנא

מנהג רב כהנא מעורר שני קשיים. כפי שהקשינו לעיל, נראה מסוגייתנו שרב כהנא חלק על הברייתא ללא כל נימוק, והחליט על דעת עצמו לברך שהחיינו בליל החג במקום בשעת עשיית הסוכה. ועוד הקשינו: לפי גירסת רוב רובם של עדי הנוסח במימרת רב אשי [3], רב כהנא "קאמר להו לכולהו אכסא דקידושא"¹⁰. אולם בברייתא הוזכרו לכל היותר שתי ברכות שמברכים עם הכניסה לסוכה: ברכת 'לישב בסוכה' וברכת 'שהחיינו'. בכגון זה צריך היה לומר "לתרוייהו", ולא "לכולהו".

מה פשר מנהגו של רב כהנא כפי שמסר רב אשי, לברך "לכולהו" על כוס הקידוש? נראה שרב כהנא פירש את מימרת אמוראי ארץ ישראל כפי שנמסרה בירושלמי: "מכיון שחשיכה צריך להזכיר זמן", בדרך שונה במקצת מזו שרווחה בבבל והוכנסה לסיפא של הברייתא שלנו. רב כהנא הבין שאמוראי ארץ ישראל חולקים על רב ודורשים לברך זמן דווקא משחשכה, ולא בשעת עשיית הסוכה או הלולב, ופסק כמותם.

את המילה 'כולהו' ניתן לפרש בכמה דרכים, אבל רק אם נניח שמימרת רב אשי הוסבה במקורה על מקור תנאי שונה במקצת מזה שהובא בראש סוגייתנו.

1. ייתכן ש"קאמר להו לכולהו" מוסב על גירסא של הברייתא שלנו שכללה ברישא לא רק את הבבא מן הבב"מ העוסקת בסוכה אלא גם את זו העוסקת בלולב, כדלהלן:

העושה לולב לעצמו, אומר: ברוך שהחיינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה. נטלו לצאת בו, אומר: ברוך אשר קדשנו במצותיו וצונו על נטילת לולב. ואף על פי שבירך עליו יום ראשון, חוזר ומברך כל שבעה. העושה סוכה לעצמו, אומר: ברוך שהחיינו וקיימנו כו'. נכנס לישב בה, אומר: אשר קדשנו במצותיו וצונו לישב בסוכה. היתה עשויה ועומדת, אם יכול לחדש בה דבר – מברך; אם לאו, לכשיכנס לישב בה מברך שתיים.

על כך אמר רב אשי: "חזינא ליה לרב כהנא דקאמר להו לכולהו אכסא דקידושא", כלומר, את כל ה'שהחיינו' האלה הוא פטר בברכת שהחיינו על כוס הקידוש, שאותה בירך יחד עם 'לישב בסוכה', שהוצמדה אף היא לקידוש.

אולם בסידור האחרון של הגמרא לא הובאה הבבא בעניין הלולב שוב ברישא של הברייתא הזאת, ולכן הגיהו בכתבי היד התימניים במימרת רב אשי "להי" במקום "להו לכולהו". בשאר העדים לא זו הנוסח המקורי ממקומו, וסמכו על כך שגם "כולהו" יכול להתפרש כעניין לשתי ברכות בלבד, או פירשו ש"כולהו" כולל גם את ברכת היין ואת קידוש היום.

2. ייתכן שמימרת רב אשי היתה מוסבת במקורה על סוגיא הדומה יותר לזו שבירושלמי, כדלהלן:

העושה סוכה לעצמו, מהו אומר? ברוך אקב"ו לעשות סוכה. לאחר: לעשות סוכה לשמו. נכנס לישב בה, אומר: ברוך אקב"ו לישב בסוכה. משהוא מברך עליה בלילי יום טוב הראשון אינו צריך לברך עליה עוד מעתה. חנין בר בא בשם רב: וזמן.

על כך או כיוצא בזה¹¹ אמר רב אשי: "חזינא ליה לרב כהנא דקאמר להו לכולהו אכסא דקידושא", כלומר, רב כהנא בירך 'אקב"ו לעשות סוכה', 'אקב"ו לישב בסוכה' ו'זמן', כולן בשעת הקידוש, אם משום ששכח לברך 'לעשות סוכה' בשעת העשייה אם משום שסבר שעד לכניסת החג אין זה מוכח שבנה את הסוכה לשם מצווה, ולכן במקרה זה אי אפשר לברך על עשיית הסוכה עובר לעשייתה ואין מנוס מלברך על עשיית הסוכה לאחר עשייתה, עם כניסת החג.

11 אפשר שבשלב כלשהו, בעקבות מימרת חנין בר בא בשם רב: "זמן", גרסו בבבל את שתי הברכות על עשיית הסוכה: גם 'לעשות סוכה' וגם 'שהחיינו'. לפי זה צורתה המקורית של הסוגיא שלנו היתה כדלהלן: "תנו רבנן: העושה סוכה לעצמו, אומר: ברוך אשר קדשנו במצותיו וצונו לעשות סוכה, ברוך שהחיינו כו'. נכנס לישב בה, אומר: ברוך אשר קדשנו כו'. היתה עשויה ועומדת, אם יכול לחדש בה דבר – מברך; אם לאו, לכשיכנס לישב בה מברך שתיים. אמר רב אשי: חזינא ליה לרב כהנא דקאמר להו לכולהו [= 'לעשות סוכה', 'לישב בסוכה' ו'שהחיינו'] אכסא דקידושא". ברבות הימים שמו לב בבבל לסתירה בין הברייתא של ברכות המצווה במתכונתה המקורית לבין הסוגיא במנחות מב ע"א-ע"ב, והחלו לפרש שרב מחייב לברך שהחיינו במקום ברכות המצווה על עשיית אביו מצווה כגון 'לעשות סוכה', והגיהו בברייתא כאן ובמקומות אחרים בהתאם. הם השמיטו את ברכות המצווה על עשיית הסוכה ושאר האביו מצווה, והשאירו רק את ברכת שהחיינו, שנוספה לברייתא בעקבות דברי רב המקוריים כפי שהובאו על ידי חנין בר בא בירושלמי. בשלב זה הוגהה גם תוספתא ברכות ו טו-טז בהתאם, וגרסו בה רק את ברכת שהחיינו ולא את ברכות המצווה על עשיית חפצי המצווה. בכתבי היד התימניים הגיהו במימרת רב אשי "להי" במקום "להו לכולהו" בעקבות ההגהה בנוסח הברייתא שהשמיטה את הברכה 'לעשות סוכה'. אבל בשאר העדים לא הקפידו להגיה בדברי רב אשי בעקבות ההגהה בנוסח הברייתא, וסמכו על כך שגם "כולהו" יכול להתפרש כעניין לשתי ברכות בלבד, או פירשו ש"כולהו" כולל גם את ברכת היין ואת קידוש היום.

3. ייתכן שדברי רב אשי בנוגע למנהג רב כהנא היו מוסבים במקור הדברים על הסוגיא דלהלן, סוכה נה ע"ב (פרק ה, סוגיא יט, 'סוכה ואחר כך הזמן'), שאף היא מושתתת על מימרת חנין בר בא בשם רב שבירושלמי סוכה א ב, נב ע"ב:

איתמר, רב אמר: סוכה ואחר כך זמן. רבה בר בר חנה אמר: זמן ואחר כך סוכה. רב אמר: סוכה ואחר כך זמן, חיובא דיומא עדיף. רבה בר בר חנה אמר: זמן ואחר כך סוכה, תדיר ושאינו תדיר – תדיר קודם. לימא רב ורבה בר בר חנה בפלוגתא דבית שמאי ובית הלל קמיפלגי, דתנו רבנן: דברים שבין בית שמאי ובית הלל בסעודה – בית שמאי אומרים: מברך על היום ואחר כך מברך על היין, ובית הלל אומרים: מברך על היין ואחר כך מברך על היום. בית שמאי אומרים: מברך על היום ואחר כך מברך על היין, שהיום גורם ליין שיבא, וכבר קידש היום ועדיין יין לא בא. ובית הלל אומרים: מברך על היין ואחר כך מברך על היום, שהיין גורם לקידושא שתאמר. דבר אחר: ברכת היין תדירה וברכת היום אינה תדירה, תדיר ושאינו תדיר – תדיר קודם. לימא: רב דאמר, כבית שמאי; ורבה בר בר חנה דאמר, כבית הלל. אמר לך רב: אנא דאמרי, אפילו לבית הלל; עד כאן לא קאמרי בית הלל התם אלא שהיין גורם לקידושא שתאמר, אבל הכא, אי לאו זמן, מי לא אמרינן סוכה? ורבה בר בר חנה אמר לך: אנא דאמרי, אפילו לבית שמאי; עד כאן לא אמרי בית שמאי התם אלא שהיום גורם ליין שיבא, אבל הכא, אי לאו סוכה, מי לא אמרינן זמן? תנן, בעצרת אומר לו: הילך מצה הילך חמץ. והא הכא, דחמץ עיקר ומצה טפל, וקתני: הילך מצה והילך חמץ, תיובתא דרב! אמר לך רב: תנאי היא, דתנאי: הילך מצה הילך חמץ. אבא שאול אומר: הילך חמץ הילך מצה. דרש רב נחמן בר רב חסדא: לא כדברי רב דאמר סוכה ואחר כך זמן, אלא: זמן ואחר כך סוכה. ורב ששת בריה דרב אידי אמר: סוכה ואחר כך זמן. והלכתא: סוכה ואחר כך זמן.

בסוגיא זו לא נאמר במפורש שרב ורבה בר בר חנה נחלקו בעניין סדר ברכות הסוכה והזמן לאחר הקידוש בליל החג, ואפשר גם להבין שמברכים סוכה וזמן מיד עם הכניסה לסוכה, עוד לפני שמקדשים. ואף מן הדיון של בעל הגמרא בעניין השיטות, המשווה בין מחלוקת רב ורבה בר בר חנה לבין מחלוקת בית הלל ובית שמאי בעניין ברכות היין והיום בקידוש, לא ברור שגם ברכות הסוכה והזמן נאמרות בשעת הקידוש. ואפשר שדיון זה הוא של בעל גמרא שקדם לרב אשי (או של רב אשי עצמו), ובסופו הצמיד רב אשי הערה שרב כהנא בירך את כל ארבע הברכות: יין, קידוש היום, סוכה וזמן, על כוס הקידוש. זאת בדומה לשימוש הנעשה במימרת חנין בר בא בשם רב בירושלמי ברכות ח א, יב ע"א:

יום טוב שחל להיות במוצאי שבת, רבי יוחנן אמר: יקנה – יין, קידוש, נר, הבדלה. חנין בר בא אמר בשם רב: יין, קידוש, נר, הבדלה, סוכה וזמן.

בעל הגמרא שלנו העביר את הדברים לסוגייתנו כדי להוציא מפשוטה של הברייתא, שמברכים 'זמן' בשעת עשיית הסוכה ולא בלילה, אלא אם כן יש לו סוכה ישנה ולא חידש דבר בסוכתו. בכתבי היד התימניים הגיהו במימרת רב אשי "להי" במקום "להו לכולהו", אבל בשאר העדים לא זו הנוסח המקורי ממקומו, וסמכו על כך ש"כולהו" כולל ממילא גם את ברכת היין והיום אף אם לא הוזכרו במפורש.

4. ייתכן שמימרת רב אשי המקורית היתה מוסבת על הסוגיא בעירובין מ ע"ב, שם נחלקו רב ורב נחמן אם ברכת שהחיינו ביום טוב טעונה כוס אם לאו:

ואמר רבה, כי הוינא בי רב הונא איבעיא לן: מהו לומר זמן בראש השנה וביום הכפורים? כיון דמזמן לזמן אתי, אמרינן; או דילמא: כיון דלא איקרו רגלים לא אמרינן? לא הוה בידיה. כי אתאי בי רב יהודה, אמר: אנא, אקרא חדתא נמי אמינא זמן. אמר ליה: רשות לא קא מיבעיא לי. כי קא מיבעיא לי, חובה מאי? אמר לי, רב ושמואל דאמרי תרווייהו: אין אומר זמן אלא בשלש רגלים. מיתיבי: תן חלק לשבעה וגם לשמונה (קהלת יא ב) – רבי אליעזר אומר: שבעה – אלו שבעה ימי בראשית; שמונה – אלו שמונה ימי מילה. רבי יהושע אומר: שבעה – אלו שבעה ימי פסח; שמונה – אלו שמונה ימי החג, וכשהוא אומר "וגם" – לרבות

עצרת וראש השנה ויום הכפורים. מאי לאו, לזמן? לא, לברכה. הכי נמי מסתברא, דאי סלקא דעתך לזמן, זמן כל שבעה מי איכא? הא לא קשיא, דאי לא מברך האידנא, מברך למחר וליום אחרא. מכל מקום בעינן כוס! לימא מסייע ליה לרב נחמן, דאמר רב נחמן: זמן, אומר אפילו בשוק. הא לא קשיא, דאי קלע ליה כוס. התינח עצרת וראש השנה, יום הכפורים היכי עביד? אי מברך עליה ושתי ליה, כיון דאמר זמן, קבליה עליה ואסר ליה. דהאמר ליה רב ירמיה בר אבא לרב: מי בדלת? ואמר ליה: אין, בדילנא. לברוך עליה ולנחיה – המברך צריך שיטעום! ליתביה לינוקא – לית הלכתא כרב אחא, דילמא אתי למסרך. מאי הוי עלה? שדרוה רבנן לרב יימר סבא קמיה דרב חסדא במעלי יומא דריש שתא, אמרו ליה: זיל חזי היכי עביד עובדא, תא אימא לן. כי חזייה, אמר ליה: דלויה לרטיבה, רפסא ליה בדוכתיה. אייתו ליה כסא דחמרא, קדיש ואמר זמן.

וכשם שהעיר רב יימר סבא בנוגע למנהג רב חסדא, כך העיד רב אשי בנוגע למנהג רב כהנא, שבירך "לכולהו", כלומר, בירך שהחיינו בכל המועדים, גם בראש השנה וביום הכיפורים, ובירך תמיד על הכוס, אפילו ביום כיפור, ונהג כדעת רב אחא הנדחית בסוגיא, ונתן את הכוס לקטן לשתות.